

U

บทเพลงแห่งความหวังและกำลังใจ

ในมหาอุทกภัย 2554

Songs of Hope and Encouragement
during Thailand's 2011 Floods

- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดวงรัตน์ กุทเจริญ
- สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร
- คณะมนุษยศาสตร์
- มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
-
- **Assistant Professor Tuangrat Koochacharoen**
- Department of Thai Language for Communication,
- School of Humanities
- University of the Thai Chamber of Commerce
- E-mail: tuangrat__koo@utcc.ac.th

บทคัดย่อ

บทเพลงที่ศิลปินสร้างสรรค์ขึ้นระหว่างมหาอุทกภัยในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2554 มีส่วนช่วยปลอบประโลมจิตใจ สร้างความหวังและกำลังใจให้แก่ผู้ประสบอุทกภัย บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทเพลงดังกล่าวในด้านเนื้อหาและศิลปะการใช้ภาษา ผลการศึกษาบทเพลง จำนวน 30 เพลง พบว่า บทเพลงเกี่ยวกับน้ำท่วมมีความงามทั้งในด้านเนื้อหาที่ส่งผ่านความรัก ความหวัง และความปรารถนาดีแก่คนไทยร่วมชาติ ให้มีความหวังและกำลังใจที่จะผ่านพ้นวิกฤตการณ์ครั้งนี้ และในด้านภาษาที่แสดงวรรณศิลป์ผ่านการใช้คำและความประณีต โดยเฉพาะการใช้สัมผัส การสรรคำ การใช้ภาพพจน์ การซ้ำคำ และการซ้ำความ

คำสำคัญ: บทเพลง ความหวังและกำลังใจ อุทกภัย 2554

Abstract

Songs created by artists during Thailand's 2011 floods played a part in consoling the victims, creating hope and inspiring them. The objective of this paper is to analyze those songs in terms of their contents and literary language. The results of the study of these 30 songs show that they are aesthetic in both content and literary language. The contents are concerned with sending love, care and best wishes to all Thai people as well as giving them hope and encouragement so that they can survive during the crisis. Literary language found in these songs can be categorized into a careful selection of words and meanings, vowel and consonant rhymes, the use of figures of speech as well as word and meaning repetitions.

Keywords: Songs, Hope and Encouragement, Thailand's 2011 Floods

บทนำ

เหตุการณ์น้ำท่วมประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2554 จัดได้ว่าเป็นมหานอกทุกภัย (มหา ป.+อุทก ป.+ภัย ส.) ที่ยิ่งใหญ่และรุนแรงที่สุดในประเทศไทยในระยะเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา ทั้งในเรื่องปริมาณของน้ำ พื้นที่ที่ถูกน้ำท่วม จำนวนประชากรที่ได้รับผลกระทบ และความสูญเสียต่าง ๆ โดยเฉพาะบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในภาคกลางของประเทศไทย และที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เหตุการณ์ครั้งนี้เกิดขึ้นตั้งแต่ปลายเดือนกรกฎาคม จนถึงเดือนพฤศจิกายน 2554 มีผู้เสียชีวิต 615 ราย ผู้ได้รับผลกระทบ 4,039,459 ครอบครัว หรือ 13,425,569 คน โดยประเมินความเสียหายอยู่ที่ 156,700 ล้านบาท ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวม 2.31 แสนล้านบาท (พินิจ จันทร และคณะ, 2554: 23-24)

ท่ามกลางความยากลำบากและความเดือดร้อนของผู้คนจำนวนมาก ไม่เพียงแต่ “ข่าวสาร” ที่กลายเป็นสิ่งจำเป็นในช่วงเวลาของการเฝ้าระวังของผู้อยู่

ในพื้นที่เสี่ยงภัย หรือสำหรับผู้ที่ถูกกลายเป็นผู้ประสบภัยไปแล้ว แต่ “เสียงเพลง” ยังมีส่วนช่วยปลอบประโลมจิตใจให้เข้มแข็งขึ้น สื่อวิทยุและโทรทัศน์จึงใช้ “เสียงเพลง” บอกเล่าเรื่องราว แบ่งปันความรู้สึกทุกซอกทุกซอก ทั้งจากบทเพลงเก่าและบทเพลงใหม่ที่ศิลปินได้สร้างสรรค์ขึ้น ผู้เขียนจึงสนใจศึกษาเพลงเกี่ยวกับน้ำท่วมประเทศไทย พ.ศ. 2554 ในด้านเนื้อหาและการใช้ภาษา

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อให้ทราบเนื้อหาและศิลปะการใช้ภาษาในบทเพลง ซึ่งกระตุ้นให้ผู้ฟังเกิดความหวังและกำลังใจในช่วงมหานอกทุกภัยดังกล่าว

ขอบเขตและวิธีการศึกษา

บทความนี้ศึกษาเฉพาะเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเหตุการณ์น้ำท่วมประเทศไทย พ.ศ. 2554 และเผยแพร่ทางสื่อมวลชนและอินเทอร์เน็ต ระหว่างเดือนตุลาคม-ธันวาคม 2554 รวม 30 เพลง ได้แก่ 1. ก่อกำแพงใจ 2. กำลังใจแต่เธอ 3. คนไทยไม่ทิ้งกัน

4. คีอรอยยิ้มและน้ำใจสู้ภัยน้ำท่วม
5. ฉันและเธอกับความหวัง
6. ถ้าเรารักกันมากพอ
7. ทุกข์ร่วมไทย
8. ไทยช่วยไทย
9. ธารน้ำใจสู้ภัยน้ำท่วม
10. นองน้ำใจ
11. นองน้ำ
12. น้ำใจไทย
13. น้ำใจไทยช่วยไทย
14. น้ำท่วม(คนไทยรักกัน)
15. น้ำท่วมไทย น้ำใจท่วมทัน
16. น้ำท่วม น้ำตาน้ำใจ¹
17. น้ำท่วม น้ำตาน้ำใจ²
18. น้ำท่วม มหันตภัยปี 54
19. น้ำท่วมไม่มีจิตใจ
20. น้ำท่วมเราจะไม่ทิ้งกัน
21. น้ำท่วม 2011
22. น้ำท่วม 2554
23. น้ำพิโรธ
24. บ้านเราบ้านพอ
25. ประสบทุกข์ประสบภัย ฝ่าไปด้วยกัน
26. ปันน้ำใจคนไทยไม่ทิ้งกัน
27. มองน้ำเป็นครู
28. เพื่อน้ำท่วม 2554
29. สู้สู้น้ำท่วม 2554
30. เหมือนกัน

การศึกษาครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และเสนอผลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) 2 ประเด็น คือ เนื้อหาในบทเพลง และศิลปะการใช้ภาษา

เนื้อหาในบทเพลง

เมื่อศึกษาบทเพลงดังกล่าว ผู้เขียนพบว่า เนื้อหาในบทเพลงส่วนใหญ่กล่าวถึงเหตุการณ์น้ำท่วมประเทศไทย ความเป็นอยู่และความทุกข์ของคนไทย ความมีน้ำใจของคนไทย การให้ความหวังและกำลังใจแก่ผู้ประสบภัย การให้คำแนะนำในการใช้ชีวิต และการชักชวนให้ช่วยเหลือกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เหตุการณ์น้ำท่วมประเทศไทย ข้อมูลจากกรมชลประทานระบุว่า ตั้งแต่กลางเดือนกันยายน 2554 เมื่อปริมาณน้ำเริ่มสูงเกินขีดอันตราย เขื่อนเจ้าพระยาไม่อาจกักกั้นน้ำไว้ได้ ต้องปล่อยน้ำไหลท่วมผ่านเต็มพิกัด น้ำเข้าท่วมขังตามพื้นที่ทุ่งนา

ถนนหนทาง หมู่บ้าน ชุมชนเมือง โรงงาน และนิคมอุตสาหกรรม (สุวัฒน์ อัครไชยชาญ, 2554: 112-113) ในบทเพลงบรรยายภาพน้ำท่วมครั้งนี้ว่า เป็นอุทกภัยที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน และครอบคลุมพื้นที่ไปทั่วประเทศ ดังนี้

น้ำเหนือไหลป่า นาไรล่มจม
ดินโคลนถล่ม ทลายลุ่มเจ้าพระยา
ท่าจีน ปิง วัง ยม น่าน ยัน โขง ชี มูล
ร้อยวันพันปี ก็มีเพียงครั้งนี้
ที่น้ำฝนไหลรี น้ำผีไหลป่า
หลังเลือดน้ำตา สู้แรงวารี

(เพลงน้ำใจไทย)

น้ำท่วมปีนี้สูญสิ้นเสียเงินตรา ท่วมมิดหลังคา
สายธารา น้ำตาดกใน สุขุทัย พิจิตร กำแพง
พิษณุโลก นครสวรรค์ยั้งโคก อุทัย ชัยนาท
ลพบุรี ท่วมล้นจนถึงอยุธยา ปทุมธานี
สูญสิ้นคราวนี้ ผู้คนมากมายทุกซท่น

(เพลงน้ำท่วม 2554)

เนื้อเพลงบรรยายให้เห็นภาพของกระแส น้ำจากภาคเหนือที่ไหลป่าเข้าสู่ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้เกิดดินโคลนถล่มและน้ำท่วมไรนา บ้านเรือน ประชาชนมากมายต้องประสบกับความทุกข์และสูญเสียทรัพย์สินเงินทอง เป็นเหตุการณ์ที่ไม่เกิดขึ้นมาก่อนในประเทศไทย

2. ความเป็นอยู่และความทุกข์ของคนไทย
คนไทยมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก ต้องทิ้งถิ่นที่อยู่และอพยพไปอยู่ในที่ปลอดภัย ต้องพลัดพรากจากครอบครัว ทรัพย์สินเสียหายและสูญหายเป็น

¹ เพลงนี้แต่งโดย กร ไทยแลนด์

² เพลงนี้แต่งโดย วีรชน สุเมธี

จำนวนมาก ประสบกับความทุกข์ทั้งกายและใจ
ดังในบทเพลงที่ว่า

มันเป็นคืนค้างแรมที่แสนเศร้า
ต้องทิ้งบ้านทิ้งเรือนทิ้งทุกสิ่งของเรา
เอาเกาะกลางถนนเป็นที่นอน
แต่ละวันแต่ละคืน ช่างผ่านไปเชื่องช้า
อยากให้วันเวลายันหม่นย่อน
หมუნไปก่อนนำมาเพื่อเตรียมใจเตรียมกาย

(เพลงก่อกำแพงใจ)

บ้านเคยอยู่ เรือกสวนไร่นา ลูกเมีย ถึงคราวที่
ต้องพลัดพรากจากจร น้ำตามันจึงหลังรินไหล
น้ำตาของคนซึ่งไร้ที่นอน หมดสิ้นแล้วทุกอย่าง
ถอดถอน ก็นอนเห็นน้ำท่วมด้วยน้ำตา

(เพลงน้ำท่วม น้ำตาน้ำใจ)

เนื้อเพลงบรรยายความโศกเศร้าของประชาชน
ที่ต้องทิ้งบ้านเรือน ไร่นา โดยไม่มีเวลาเตรียมตัว ไป
อาศัยเกาะกลางถนนเป็นที่อยู่ชั่วคราว บางคนต้อง
พลัดพรากจากลูกเมีย หมดสิ้นทุกสิ่งทุกอย่าง

3. ความมีน้ำใจของคนไทย ในท่ามกลาง
มหาอุทกภัยก็ยังมีสิ่งดี ๆ ที่ทำให้คนไทยมีกำลังใจที่จะ
สู้ชีวิตต่อไป นั่นคือ น้ำใจของคนไทยที่รวมพลังกัน
เพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยทั้งในด้านกำลังกาย กำลังใจ
และกำลังทรัพย์ ดังบทเพลงที่ว่า

น้ำใจหลัง หลังมาจากไหน
หลังมาจากใจ จากคนไทยด้วยกัน
ทุกข์ภัยครั้งนี้ มีเธอมีฉัน
มีใจให้กัน กลางสายน้ำเชี่ยว

(เพลงน้ำท่วม น้ำตาน้ำใจ)

เมื่อยามถึงคราวคับขัน เราช่วยกันไม่ใช่อื่นไกล
ทุกคนคือพี่น้องผองไทย ยามมีภัยพร้อมใจ
ช่วยกัน สื่อสารช่วยทำงานไม่เบา นักข่าว
ทุกสถาบันลุยน้ำลุยท่ามารายงาน ท้นเหตุการณ์
ถึงท่านผู้ฟัง น้ำใจที่เปี่ยมล้นใจ ได้หลังไหลสู่
จุดหมายปลายทาง ผู้ทุกข์ทนได้บรรเทาเบาบาง
ไม่จิตจาง คือ น้ำใจไทย

(เพลงน้ำท่วมไทย น้ำใจท่วมทัน)

เนื้อเพลงบรรยายความมีน้ำใจของคนไทยที่
พร้อมจะช่วยเหลือกันเมื่อยามมีภัย ทำให้บรรเทา
ความทุกข์ของประชาชนที่เดือดร้อนจากเหตุการณ์
น้ำท่วมลงได้บ้าง

4. การให้ความหวังและกำลังใจแก่ผู้ประสบ-
ภัย ในบทเพลงมีการปลุกปลอบใจผู้ประสบภัยให้
มีความหวังและกำลังใจที่จะผ่านภาวะวิกฤตนี้ไป
ด้วยกัน โดยให้คิดเชิงบวก มองโลกในแง่ดี มอง
สถานการณ์ต่าง ๆ อย่างมีความหวัง อดทน มีพลังใจ
เข้มแข็งที่จะสู้ต่อไป เพราะคนไทยพร้อมที่จะแบ่งปัน
ความทุกข์และช่วยเหลือเพื่อนร่วมชาติ อีกไม่นาน
ภัยพิบัตินี้ก็จะผ่านไป ดังบทเพลงที่ว่า

ฉันก็โดนเหมือนกัน เขาก็โดนเหมือนกัน
ใครก็โดนทั้งนั้น เพราะฉะนั้นไม่เป็นไร
คิดซะว่าวันนี้เรามีสระว่ายน้ำที่ร่วมกันใช้
สระว่ายน้ำของคนไทยที่ไม่มีใครในโลกมี

(เพลงเหมือนกัน)

แต่น้ำใจคนไทยไม่เคยทิ้งกัน จะช่วยฝ่าฟันไป
ให้ได้ อดทนหน่อยนะ อดทนไว้ไม่นานน้ำใจจะ
ไปช่วยกัน น้ำใจยังมีอยู่เสมอ น้ำใจช่วยกันไม่มี
ขาดหาย น้ำท่วมน้ำตาเกิดเป็นน้ำใจ ไม่นาน
ทุกข์ภัยคงผ่านไปเอง

(เพลงน้ำท่วม น้ำตาน้ำใจ)

ด้วยพลังกาย พลังความรักจากฉัน
จะยืนเคียงข้าง สร้างขวัญและกำลังใจ
ให้สู้ต่อไป ในโลกของความเป็นจริง
เราต้องอยู่ด้วยใจแข็งแรง
เราจะแบ่งความทุกข์และสุขร่วมกัน

(เพลงน้ำท่วมไม่มิดใจ)

เนื้อเพลงบรรยายความทุกข์ของประชาชนที่ต่างประสบเหตุการณ์น้ำท่วมเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงควรคิดเชิงบวกว่าเหตุการณ์ครั้งนี้อีกไม่นานก็จะผ่านพ้นไป ขอให้อดทนและมีกำลังใจที่จะต่อสู้ต่อไป เพราะคนไทยรักกัน พร้อมทั้งจะร่วมทุกข์ร่วมสุข และช่วยเหลือกันเสมอ

5. การให้คำแนะนำในการดำเนินชีวิตอย่างมีความหวัง ในบทเพลงกล่าวถึงสังขธรรมที่ว่า ชีวิตมีทั้งทุกข์และสุข ดังนั้นต้องยิ้มรับกับความทุกข์ที่ผ่านเข้ามาในชีวิต และลุกขึ้นสู้ต่อไปเพื่อพบกับความสุขในวันข้างหน้า ดังนี้

ชีวิตยังไม่สิ้นก็เดินไป ยิ้มให้มันเถิดที่เคราะห์ร้าย
ถึงคราวที่เราต้องทำใจว่ามันต้องเป็นไป ชีวิต
ยังคงอยู่ให้สู้ต่อ น้ำพระทัยของพ่อเป็นแรงใจ
ทรัพย์สินเงินทองมันนอกกาย ไม่ตายก็แค่หา
ใหม่ให้ได้มาอย่างเดิม

(เพลงบ้านเราบ้านพ่อ)

ท้อเถอะ หากว่าท้อใจ พักเถอะ หากว่ามัน
ไม่ไหว และสักพักแล้วค่อยลุกขึ้นสู้ต่อ ให้ได้รู้ว่า
เราไม่ใช่คนที่จะยอมแพ้ไป จะหนักหนาซึกเท่า
ไหร่ จะอ่อนล้าจนแทบขาดใจ หากหัวใจยึดมั่น
เราต้องผ่านพ้นไปได้

(เพลงเพื่อน้ำท่วม 2554)

เนื้อเพลงให้คำแนะนำว่า เมื่อมีชีวิตก็ต้อง-

มีทุกข์ ดังนั้น ต้องทำใจให้ยอมรับและสู้ต่อไป คนไทย
ยังได้รับน้ำพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานความช่วยเหลือและ
กำลังใจแก่ประชาชน ในไม่ช้าทรัพย์สินเงินทองซึ่งเป็นของนอกกายก็จะหามาได้เหมือนเดิม

6. การชักชวนให้ช่วยเหลือกัน ในช่วงภัยพิบัติมีการชักชวนให้คนไทยช่วยเหลือกัน ไม่ว่าจะเป็นการบริจาคทรัพย์สินเงินทอง การเป็นอาสาสมัครช่วยผู้ประสบภัย หรือส่งกำลังใจให้แก่กัน บทเพลงเกี่ยวกับน้ำท่วมกล่าวถึงการรวมพลังเพื่อช่วยเหลือกันไว้ว่า

จับมือประสานผองไทยไม่แบ่งชนชั้น ร่วมด้วย
ช่วยกันฝ่าฟันให้มันผ่านไปเมื่อฟ้าหลังฝน ขอให้
ทุกคนอย่าท้อ ร่วมสร้างฝันต่อ พลิกดินที่
น้ำท่วมไป ต่อเติมชีวิตด้วยรักและกำลังใจ
น้ำท่วมลดไปให้น้ำใจคนไทยท่วมแทน

(เพลงน้ำท่วม 2554)

ปลุกพลัง ตั้งหลักคิด ร่วมจิตอาสา วิกฤตินี้
มันหนักหนา ร่วมชะตา ฝ่าไปด้วยกัน

(เพลงทุกข์ร่วมไทย)

เนื้อเพลงกล่าวชักชวนให้คนไทยร่วมมือร่วมใจกันฝ่าฟันภาวะวิกฤตินี้โดยไม่แบ่งชนชั้น ช่วยเหลือกันเท่าที่จะทำได้ ไม่ว่าจะเป็นทรัพย์สินเงินทอง กำลังกายหรือกำลังใจ เพื่อสร้างความหวังและกำลังใจให้แก่กัน

จะเห็นได้ว่า เนื้อหาในบทเพลงเกี่ยวกับน้ำท่วมประเทศไทย พ.ศ. 2554 ทำให้ผู้ฟังเห็นภาพเหตุการณ์มหาอุทกภัยที่ยิ่งใหญ่และรุนแรงอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในรอบหลายสิบปี ความเดือดร้อนและความทุกข์ของคนไทยที่ต้องไร้ที่อยู่ สูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน พลัดพรากจากครอบครัว แต่สิ่งที่ทำให้คนไทยยังดำเนินชีวิตอยู่ได้ด้วยความหวังและกำลังใจ ก็

คือ ความมีน้ำใจของคนไทย ที่รักและช่วยเหลือกัน
ร่วมทุกข์ร่วมสุข และให้กำลังใจซึ่งกันและกันนั่นเอง

ศิลปะการใช้ภาษา

บทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับน้ำท่วมประเทศไทย มีวรรณศิลป์ที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความซาบซึ้งและคล้อย
ไปกับอารมณ์ของเพลง แม้ไม่ได้แต่งเป็นร้อยกรองแต่
ส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายกลอนแปด เพียงแต่ไม่จำกัด
จำนวนคำ จำนวนวรรค และสัมผัส ในการวิเคราะห์
ศิลปะการใช้ภาษาจึงวิเคราะห์ตามระบบของภาษา
เป็น 2 ระดับ คือ ระดับคำ และระดับความ ดังมี
รายละเอียดต่อไปนี้

1. **ระดับคำ** ผู้เขียนพบว่า บทเพลงมีการใช้
คำที่มีสัมผัสเพื่อให้เกิดเสียงที่ไพเราะและใช้คำที่มี
ความหมายลึกซึ้งกินใจ เพื่อสื่อภาพเหตุการณ์ในช่วง
มหาอุทกภัย และอารมณ์ความรู้สึกของประชาชน
ต่อภัยพิบัติที่เกิดขึ้น จึงจะวิเคราะห์ศิลปะการใช้คำ
ที่ปรากฏในบทเพลงจากมากไปหาน้อย คือ การใช้
สัมผัส การสรรคำ การใช้คำซ้อน การเล่นคำและ
เล่นเสียง การใช้ภาษาปาก และการสร้างคำใหม่
ดังนี้

1.1 **การใช้สัมผัส** พระยาอุปกิตศิลปสาร
(2546 : 350) กล่าวถึงสัมผัสว่า หมายถึง การ
คล้องจอง เป็นข้อสำคัญของคำกานท์ของไทย ได้แก่
เรื่องที่แต่งขึ้นเป็นกลอน กาพย์ โคลง ฉันท์ เพราะ
ภาษาไทยนิยมพูดให้คล้องจองกัน สัมผัสที่นิยมใน
ภาษาไทยมี 2 ชนิด คือ สัมผัสสระ และสัมผัสอักษร
จากการศึกษาพบว่า บทเพลงทั้ง 30 เพลงมีการใช้ทั้ง
สัมผัสนอกและสัมผัสในเพื่อให้เกิดความคล้องจอง
ต่อเนื่อง ฟังรื่นหู และจดจำเนื้อเพลงได้ง่าย สัมผัส
นอกจะเป็นสัมผัสสระ ส่วนสัมผัสในมีทั้งสัมผัสสระ
และสัมผัสอักษร ดังเช่น

น้ำใจที่เปี่ยมล้นใจ ได้หลังไหลสุดหมายปลาย
ทาง ผู้ทุกข์ทนได้บรรเทาเบาบาง ไม่จิตจาง
คือน้ำใจไทย

(เพลงน้ำท่วมไทย น้ำใจท่วมทัน)

ในความมืดมืดที่เธอไม่รู้ว่ามีฝันหรือตื่น ยังไง
กลางคืนยอมเวียนหมุนเปลี่ยนเป็นเช้า และ
ฝันร้าย ในสุดท้ายกลายเป็นแค่เรื่องเล่า
เป็นอดีตของเราเป็นเงาของวันวาน

(เพลงฉันและเธอกับความหวัง)

บทเพลงแรกมีสัมผัสนอก คือ ใจ-ไหล ทาง-
บาง บาง-จาง มีสัมผัสใน คือ ได้-ไหล หลัง-ไหล
หมาย-ปลาย ทุกข์-ทน-เทา บรรเทา-เบา-บาง จิต-จาง
ใจ-ไทย ส่วนบทเพลงที่ 2 มีสัมผัสนอก คือ ตื่น-คืน
เช้า-เล่า-เรา มีสัมผัสใน คือ มีด-มิด ที่-เธอ ยัง-ยอม
เวียน-เปลี่ยน-เป็น ร้าย-ท้าย ท้าย-กลายเป็น ร้าย-เรื่อง
เรา-เงา วัน-วาน

จะเห็นได้ว่า สัมผัสทำให้เกิดเสียงที่ไพเราะ
ต่อเนื่อง กระบอบใจ ทำให้ผู้ฟังจดจำเพลงได้รวดเร็ว
และยาวนาน นับเป็นเสน่ห์ในการใช้ภาษาอันเนื่อง
มาจากลักษณะเด่นของภาษาไทยที่เป็นภาษาคำโดด
และเป็นภาษาที่มีเสียงวรรณยุกต์นั่นเอง

1.2 **การสรรคำ** หมายถึง การเลือกสรรคำ
ที่นำมาเรียงร้อยในบทประพันธ์ เพื่อให้สื่อสารได้
อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ตามจุดมุ่งหมายของกวี
หรือผู้สร้างงาน (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, 2549: 13)
บทเพลงเกี่ยวกับน้ำท่วมทุกเพลงใช้การสรรคำเพื่อสื่อ
ภาพและอารมณ์ความรู้สึก ดังเช่น

มันเหมือนหัวใจสลาย นานที่ที่สายน้ำมา
กวาดหลายในพริบตา ทั้งชีวิตหายไป

(เพลงคนไทยไม่ทิ้งกัน)

ผู้แต่งใช้คำว่า หัวใจสลาย กวาดทลาย พริบตา
ทั้งชีวิตหายไป เพื่อพรรณนาความรู้สึกของผู้ประสบ
ภัยในนาที่ที่สายน้ำมาถึงได้เป็นอย่างดี เห็นภาพของ
ทุกสิ่งทั้งที่พังทลายอย่างรวดเร็ว รวมทั้งชีวิตและจิตใจ
ของผู้ประสบภัยด้วย

อย่า ยอม แพ้..

จะคอยหยัดยืนอยู่เคียงข้างเธอ
เป็นกำลังใจไม่ไปไหน
ให้เธอพร้อม ให้เธอไหว
ฉันเป็นแรงใจไม่มีห่าง
ในวันพรุ่งนี้อาจจะมีเหลือ
แค่ฉันและเธอกับความหวัง
ถ้าเธอพร้อม ฉันก็ไหว
แล้วเราจะไปพร้อม ๆ กัน

(เพลงฉันและเธอกับความหวัง)

ผู้แต่งใช้คำว่า อย่ายอมแพ้ หยัดยืน เคียงข้าง
พร้อม ไหว แรงใจ ฉันและเธอกับความหวัง ไปพร้อม ๆ
กัน เพื่อให้กำลังใจผู้ประสบภัยไม่ให้ยอมแพ้ ขอให้
ยืนหยัดต่อสู้ เพราะคนไทยจะอยู่เคียงข้างและเป็น
กำลังใจให้เสมอ ขอให้มีความหวังและก้าวไปพร้อม
กัน

ลมใหม่โชยมา แสงฟ้าทาบทอยอดกอไผ่ไหว
น้ำที่เจ็มนองรอพร่องลดไป หากแต่น้ำใจ

คนไทยยังอยู่

นี่คือคนไทย แน่นเหนือน้ำใจไปทุกอณู
ปัญหาใด ๆ ในทุกฤดู ช่วยเหลือเคียงคู่
หมู่พี่น้องไทย

(เพลงนองน้ำใจ)

ผู้แต่งใช้ กอไผ่ แทนภาพของชนบท และใช้
คำว่า แสงฟ้าทาบทอ เพื่อบรรยายภาพยามเช้าที่

พระอาทิตย์ทอแสงสีทองทาบทอกับยอดกอไผ่ที่ไหวเอน
ยามต้องลม นอกจากนี้ยังใช้คำว่า เจ็มนอง ให้เห็น
ภาพของชนบทที่ถูกน้ำท่วมเต็มไปหมด รอให้น้ำ
ลดลง แต่น้ำใจของคนไทยยังคงอยู่และพร้อมที่จะ
ช่วยเหลือกันเสมอ โดยผู้แต่งเลือกใช้คำว่า แน่นเหนื่อ
น้ำใจ ทุกอณู ช่วยเหลือเคียงคู่ ซึ่งทำให้รับรู้ถึงน้ำใจ
ของคนไทยที่เปี่ยมไปด้วยน้ำใจและเต็มใจที่จะ
ช่วยเหลือกันได้อย่างชัดเจน

จะเห็นได้ว่า การสรรคำมีส่วนสำคัญที่ทำให้
ผู้ฟังได้รับสารและอารมณ์สะท้อนใจตรงตามที่ผู้แต่ง
ต้องการ ทำให้เห็นภาพของมหาอุทกภัยครั้งนี้ว่า
เกิดขึ้นรวดเร็วและรุนแรงเพียงใด จนทำให้ผู้ประสบ
ภัย “หัวใจสลาย” เพราะน้ำ “เจ็มนอง” ไปหมดทุกหน
ทุกแห่ง แต่น้ำใจของคนไทยก็ทำให้มีความหวังและ
กำลังใจที่จะ “หยัดยืน” เพราะมีเพื่อนคนไทย “อยู่
เคียงข้าง” และเป็น “แรงใจ” ให้ก้าวเดินไปพร้อมกัน

1.3 การใช้คำซ้อน บรรจบ พันธุเมธา (2520

: 81) กล่าวถึงคำซ้อนว่า หมายถึง การนำคำเดียว
ที่มีความหมายหรือเสียงใกล้เคียงกันมาซ้อนกันแล้ว
เกิดความหมายใหม่ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ
คำซ้อนเพื่อความหมาย และคำซ้อนเพื่อเสียง คำซ้อน
เพื่อความหมายมุ่งเน้นความหมายของคำที่นำมาซ้อน
กันเป็นหลัก เกิดเป็นคำใหม่และมีความหมายใหม่ซึ่ง
ยังคงมีเค้าความหมายเดิม ส่วนคำซ้อนเพื่อเสียงนั้น
มุ่งเน้นที่เสียงของคำเป็นหลัก เป็นการนำคำที่เสียง
เกิดระดับเดียวกันหรือใกล้เคียงกันมาซ้อนกัน ทำให้
เกิดความหมายใหม่ ซึ่งอาจจะมีเค้าความหมายเดิม
หรือไม่ก็ได้ จากการศึกษาพบว่า บทเพลงน้ำท่วม
ส่วนใหญ่มีการใช้คำซ้อน เพื่อเน้นความหมายของคำ
ให้ชัดเจนขึ้น และทำให้เสียงของคำไพเราะนุ่มนวล
ยิ่งขึ้นด้วย ดังเช่น

น้ำตาของคนเศร้าโศกสูญเสีย
บ้านเคยอยู่ เรือกสวนไร่นา ลูกเมีย
ถึงคราวที่ต้องพลัดพรากจากจร
น้ำตามันจึงหลังรินไหล

(เพลงน้ำท่วม น้ำตาน้ำใจ)

ผู้แต่งใช้คำซ้อนเพื่อความหมาย คือ เรือกสวน ไร่นา ลูกเมีย หลังรินไหล และคำซ้อนเพื่อเสียงที่ช่วยเน้นย้ำความหมายด้วย คือ เศร้าโศกสูญเสีย เรือกไร่ พลัดพราก จากจร หลังไหล เพื่อสื่อความรู้สึกของผู้ประสบภัยที่ “น้ำตาหลังริน” เพราะเศร้าโศกเสียใจที่ต้องสูญเสียบ้าน ไร่นา และลูกเมียได้อย่างสะเทือนอารมณ์

ฟ้าจะหมองมัวหม่น แต่คนไม่เคยทั้งกัน
เมฆฝนจะพันเลยผ่าน ถ้าเรารักกันมากพอ

(เพลงถ้าเรารักกันมากพอ)

ผู้แต่งใช้คำซ้อนเพื่อความหมาย คือ เมฆฝน และคำซ้อนเพื่อเสียง คือ หมองมัวหม่น พันผ่าน เพื่อสื่อความรักที่คนไทยมีให้กันและไม่เคยทอดทิ้งกัน และให้ความหวังว่าเหตุการณ์ครั้งนี้จะผ่านพ้นไปถ้าคนไทยรักและช่วยเหลือกัน

การใช้คำซ้อนในบทเพลงทำให้เห็นภาพเหตุการณ์น้ำท่วมที่ชัดเจน คือ ท้องฟ้าที่มีพายุและมีดครึ้มเพราะเมฆฝน และรับรู้ความรู้สึกของผู้ประสบภัยที่สูญเสียทรัพย์สินและพลัดพรากจากบุคคลอันเป็นที่รักได้เป็นอย่างดี

1.4 การเล่นคำและเล่นเสียง หมายถึง การนำคำที่มีรูปหรือเสียงพ้องกันหรือใกล้เคียงกัน มาเล่นในเชิงเสียงและความหมาย เพื่อสร้างให้เกิดความเสนาะไพเราะ ความลึกซึ้งของความหมาย และความเปรียบเทียบที่กระทบอารมณ์ผู้อ่าน (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, 2549: 22) ดังเช่น

ให้เป็นธารน้ำใจ ด้านคลื่นที่มันไหลมา
ให้น้ำใจซบ น้ำตา คินมาซึ่งวันสดใส
จะเจ็บจะปวดอีกกี่ครั้ง จะรวมพลังยูเอ็นขึ้นใหม่
ให้โลกได้รู้เอาไว้...คนไทยไม่เคยทั้งกัน

(เพลงคนไทยไม่ทั้งกัน)

ผู้แต่งเล่นคำว่า ให้น้ำใจ-ให้ น้ำ (น้ำใจ-น้ำตา) มา (ไหลมา-คินมา) จะเจ็บจะปวด เพื่อสื่อถึงน้ำใจของคนไทยที่จะช่วยซบ น้ำตาของผู้ประสบภัย ให้ความหวังที่ลุกขึ้นต่อสู้อีกครั้ง เพราะคนไทยไม่เคยทั้งกัน

น้ำเหนือไหลป่า นาไร่ล่มจม
ดินโคลนถล่ม ทลายลุ่มเจ้าพระยา

(เพลงน้ำใจไทย)

ผู้แต่งเล่นเสียง น ในคำว่า น้ำ เหนือ นา และ ซ้ำพยางค์ ถ-ท ในคำว่า ถล่ม ทลาย เพื่อให้เกิดเสียงที่กระทบใจและเห็นภาพของมวลน้ำจากภาคเหนือที่มีความรุนแรงมากจนไหลป่าเข้าท่วมไร่นา และเกิดดินโคลนถล่มในพื้นที่ราบลุ่มของแม่น้ำเจ้าพระยา

การเล่นคำและเล่นเสียงเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งในการใช้ภาษาไทย ผู้แต่งบทเพลงจึงใช้ลักษณะเด่นของภาษาไทยที่เป็นภาษาคำโดด มีเสียงวรรณยุกต์ และมีคำพ้องรูปพ้องเสียงมาสร้างวรรณศิลป์ได้อย่างประณีตแยบคาย ทำให้ภาษา มีความสละสลวยงดงาม และทำให้ “สาร” มีพลัง สามารถสร้างภาพ สร้างอารมณ์สะเทือนใจ และทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกร่วมไปกับบทเพลง

1.5 การใช้ภาษาปาก ปรีชา ช่างขวัญยืน (2525: 71) ให้ความหมายของภาษาปากไว้ว่า หมายถึง คำที่เป็นภาษาพูดของคนทั่วไป โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง เหมาะสม แต่สามารถสื่อความหมายถึงกันได้อย่างดี ดังเช่น

ฉันก็โดนเหมือนกัน เขาก็โดนเหมือนกัน
ใครก็โดนทั้งนั้น เพราะฉะนั้นไม่เป็นไร
คิดซะว่าวันนี้เรามีสระว่ายน้ำที่ร่วมกันใช้
สระว่ายน้ำของคนไทยที่ไม่มีใครในโลกมี

(เพลงเหมือนกัน)

ผู้แต่งใช้ภาษาปาก คือ คำว่า โดน (ก. กระทบ กระทั่ง กระทบกระแทก, สัมผัสถูกต้อง ; ถูก เช่น โดนตี) และคำว่า ชะ (เสีย ซึ่งเป็นคำประกอบท้ายกริยาหรือวิเศษณ์ เพื่อให้เน้นความหมายหรือให้เสร็จไป เช่น กินเสีย มัวไปช้าเสีย) เพื่อให้เกิดความใกล้ชิดกับผู้ฟัง และต้องการให้ผู้ฟังคลายความทุกข์ เพราะคนไทยส่วนใหญ่ก็ประสบภัยน้ำท่วมเช่นเดียวกัน ขณะเดียวกันก็สร้างความรู้สึกเชิงบวก ให้มองโลกในแง่ดี ดีกว่าจะจมอยู่ในความทุกข์

คนเราเกิดมาต้องทุกข์ทุกคน
ตามแต่ผลบาปบุญคุณผิดตัวมา
อย่าไปหงอ...తోกับโชคชะตา
คนเราเกิดมาต้องสู้ทุกคน

(เพลงน้ำท่วมไม่มีจิตใจ)

ผู้แต่งใช้ภาษาปาก คือ คำว่า หงอ (ว. อาการที่กลัวจนตัวงอ อาการที่กลัวลานหรือครั้นคร้ามไม่กล้าสู้ ในคำว่า กลัวหงอ ใช้ว่า หงอ ก้อ ก็มี) เพื่อให้กำลังใจผู้ประสบภัยว่า คนเราเกิดมาย่อมต้องพบกับความทุกข์ ดังนั้นอย่าไปతోแท้งกับสิ่งที่มาโดยไม่คาดหมาย เกิดมาแล้วทุกคนต้องสู้

ภาษาปากจึงทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกเป็นกันเอง และใกล้ชิดกับผู้แต่งหรือผู้ร้อง ก่อให้เกิดความรู้สึกเห็นอกเห็นใจกัน เพราะต่างก็ร่วมทุกข์ร่วมสุขจากภาวะน้ำท่วมเช่นเดียวกัน และยังช่วยสร้างความหวังและกำลังใจแก่ผู้ประสบภัยด้วย

1.6 การสร้างคำใหม่ หมายถึง การสร้างคำที่มีความหมายใหม่ เพื่อให้สื่อความหมายตรงกับความคิดหรือความต้องการ การสร้างคำในภาษาไทยจะมี 3 แบบ คือ คำซ้อน คำซ้ำ และคำประสม แต่ละแบบมีลักษณะต่างกันไปตามวิธีการสร้าง (บรรจบ พันธุเมธา, 2520: 81) ในบทเพลงน้ำท่วม พบว่ามีการสร้างคำใหม่เพียงคำเดียว คือ ความทุกข์มวลรวม ดังนี้

ความทุกข์มวลรวม โถมท่วมทั่วทั้งแดนไทย
แต่ธารน้ำใจ ไม่มีเขื่อนคันคันขวาง จับมือกัน
ในวันที่เรารู้ว่า ใจคนแกร่งกล้า เหนือกว่า
ระดับน้ำนอง

(เพลงทุกข์รวมไทย)

ผู้แต่งเพลงนี้คือ จิระนันท์ พิตรปรีชา สร้างคำว่า ความทุกข์มวลรวม (ความทุกข์ น. + มวล ว. + รวม ก.) ซึ่งเป็นคำประสม หมายถึง ความทุกข์ของสังคม โดยเทียบเคียงกับคำว่า ความสุขมวลรวม ซึ่งมาจากแนวคิดเรื่องความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness, GNH) ที่เน้นการพัฒนาประเทศโดยยึดความสุขของสังคม ไม่ใช่ยึดการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Gross Domestic Product, GDP)

ศิลปะการใช้ภาษาระดับคำดังกล่าวโดยเฉพาะการใช้สัมผัสและการสรรคำ ทำให้บทเพลงมีความไพเราะ ถ่ายทอดเหตุการณ์มหาอุทกภัย พ.ศ. 2554 และความรู้สึกนึกคิดของประชาชนที่มีต่อเหตุการณ์นี้ได้อย่างชัดเจน

2. ระดับความ จากการศึกษาบทเพลงในระดับข้อความพบว่า ส่วนใหญ่มีการใช้ภาพพจน์ การซ้ำคำ และการซ้ำความ รองลงมาคือ การใช้สำนวน และการใช้ความเปรียบคู่ขนาน เพื่อสะท้อนภาพเหตุการณ์น้ำท่วม และสื่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้ประสบภัย ดังนี้

2.1 การใช้สำนวน สำนวนเป็นคำพูดที่เป็นชั้นเชิงไม่ตรงไปตรงมาแต่ให้ความหมายในคำพูดนั้น ๆ คนฟังอาจเข้าใจความหมายทันทีถ้าคำพูดนั้นใช้กันแพร่หลายจนอยู่ตัวแล้ว แต่ถ้าไม่แพร่หลายคนฟังอาจไม่เข้าใจทันทีที่ต้องคิดจึงจะเข้าใจ หรือบางทีคิดแล้วเข้าใจไปทางอื่นก็ได้หรือไม่เข้าใจเอาเลยก็ได้ (กาญจนาคพันธุ์, 2521: 1) ดังเช่น

บ้านเคยอยู่ อยู่เคยนอน ต้องจำจรจากไป
น้ำเหนือ น้ำฝน น้ำทะเลก็หนุนเข้ามา
ยากดีมีเงิน ก็หนีไม่พ้นน้ำท่วม

(เพลงสู้สู้น้ำท่วม 2554)

ผู้แต่งใช้สำนวน “บ้านเคยอยู่ อยู่เคยนอน” เพื่อให้ภาพของผู้ประสบภัยที่ต้องจากที่อยู่ และสำนวน “ยากดีมีเงิน” เพื่อให้เห็นว่าในยามเกิดอุทกภัย ไม่ว่าจะร่ำรวยหรือยากจนต่างก็กลายเป็นผู้ประสบภัยเหมือนกัน

ชีวิตยังไม่สิ้นก็เดินไป ยิ้มให้มันเถิดที่เคราะห์ร้าย
ถึงคราวที่เราต้องทำใจ ว่ามันต้องเป็นไป ชีวิตยังคงอยู่ให้สู้ต่อ
น้ำพระทัยของพ่อเป็นแรงใจ
ทรัพย์สินเงินทองมันนอกกาย ไม่ตายก็แค่หา
ใหม่ให้ได้มาอย่างเดิม

(เพลงบ้านเราบ้านพ่อ)

ผู้แต่งปรับใช้สำนวน “ชีวิตยังไม่สิ้นก็เดินไป” และ “เงินทองเป็นของนอกกาย” เพื่อกระตุ้นให้ผู้ประสบภัยทำใจให้ยอมรับเคราะห์ร้ายที่ผ่านเข้ามาในชีวิต และลุกขึ้นสู้เพื่อให้มีชีวิตที่ดีขึ้นเหมือนเดิม

การใช้สำนวนในบทเพลงทำให้ผู้ฟังเห็นภาพเหตุการณ์น้ำท่วมได้อย่างชัดเจน และยังทำให้ผู้ฟังเกิดความหวังและกำลังใจในการดำเนินชีวิตด้วย

2.2 การใช้ภาพพจน์ กาญจนาคพันธุ์ และคณะ (2524: 202) อธิบายว่า ภาพพจน์ คือ

คำหรือกลุ่มคำที่เกิดจากกลวิธีการใช้คำ เพื่อให้เกิดภาพที่แจ่มชัดและลึกซึ้งขึ้นในใจของผู้อ่านและผู้ฟัง ในบทเพลงน้ำท่วมมีการใช้ภาพพจน์หลายชนิด จะวิเคราะห์ตามที่ปรากฏจากมากไปหาน้อย คือ อุปมา อุปลักษณ์ สัญลักษณ์ อติพจน์ บุคคลวัต และ ปฏิพจน์ ดังต่อไปนี้

2.2.1 อุปมา คือ ภาพพจน์ที่เปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกัน โดยมีคำเชื่อมโยง เช่น คำว่า เหมือน ดุจ ดัง ปาน ราว เพียง ฯลฯ (กาญจนาคพันธุ์ และคณะ, 2524: 202) เช่น

สายน้ำเมื่อยามพิโรธ **เปรียบเหมือนยักษ์กำลัง**
โกรธ ปล่อยพลังโหดทำลาย

ผู้คนต้องทนทุกข์เวทนา เพราะสายน้ำเหนือ
น้ำป่าหลังไหลมาท่วมเจ็มนอง

(เพลงน้ำพิโรธ)

ผู้แต่งเปรียบสายน้ำเหนือที่ไหลป่าเข้าท่วมบ้านเรือน ทำให้ประชาชนประสบกับความทุกข์กับยักษ์ที่กำลังโกรธและทำลายทุกสิ่งทุกอย่างหน้าด้วยความโหดร้าย ทำให้ผู้ฟังเห็นภาพสายน้ำที่เชี่ยวกรากและรุนแรงซึ่งถาโถมเข้าท่วมบ้านเรือนจนเจ็มนองไปหมดได้อย่างชัดเจน

บ้านเคยอบอุ่นนอนเคียงกัน **วูบวาบตั้งความ**
ฝัน พลันสูญหาย โหยหิวอุณโรรักที่กลับกลายเป็น
ตั้งฝันร้าย แต่กลายเป็นความจริง

(เพลงน้องน้ำ)

ผู้แต่งเปรียบความรักความอบอุ่นที่พ่อแม่ลูกเคยอยู่ด้วยกันว่าเป็นตั้งความฝันที่หายไป เหลือแต่ความจริงที่เป็นตั้งฝันร้าย ทำให้ผู้ฟังเกิดความสะเทือนอารมณ์ไปกับผู้ประสบภัยที่ต้องพลัดพรากจากครอบครัว

2.2.2 อุปลักษณ์ คือ ภาพพจน์ที่นำลักษณะเด่นของสิ่งที่ต้องการเปรียบเทียบมากล่าวทันที โดยไม่มีคำเชื่อมโยง หรือบางครั้งอาจมีคำว่า เป็น (กาญจนา นาคสกุล และคณะ, 2524: 203) เช่น

**ศึกครานี้เหนียวแรง เมื่อมองไม่เห็นเส้นชัย
มีแต่ธารน้ำใจที่จะไหลด่านกระแสน้ำ**

(เพลงธารน้ำใจสู้ภัยน้ำท่วม)

ผู้แต่งใช้คำว่า ศึก เส้นชัย ธารน้ำใจ เพื่อเปรียบเทียบอุทกภัยครั้งนี้ว่าเหมือนเป็นศึกสงคราม เพราะมีความรุนแรงและก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน และมองไม่เห็นว่าจะทำให้น้ำท่วมลดลงได้อย่างไร มีแต่น้ำใจและความช่วยเหลือจากคนไทยทั่วประเทศเท่านั้น ที่จะช่วยให้ผู้ประสบภัยมีความหวังและกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไปได้

ปัญหา คือยาวิเศษ

รู้จักสังเกต ปัญหาจะหาย
ไทยสามัคคี ความดีประกาย
พอน้ำมลาย ความสุขจะคืน

(เพลงมองน้ำเป็นครู)

ผู้แต่ง คือ ว.วชิรเมธี เปรียบว่า ปัญหาคือยาวิเศษ เพราะอุทกภัยครั้งนี้เหมือนเป็นแบบฝึกหัดที่จะทดสอบคนไทยว่าจะสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้หรือไม่ ถ้ารู้จักนำหลักธรรมทางพุทธศาสนา คือ อริยสัจ 4 มาวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา แล้วหาวิธีป้องกันหรือแก้ไข ปัญหาน้ำท่วมก็จะหมดไป และหากคนไทยมีความรัก สามัคคี และช่วยเหลือกัน เมื่อภาวะน้ำท่วมคลี่คลายไป ความสุขที่จะกลับคืนมาสู่คนไทยอีกครั้ง

2.2.3 สัญลักษณ์ คือ สิ่งที่ใช้แทนอีกสิ่งหนึ่งโดยไม่ต้องใช้การเปรียบเทียบ เช่น ดอกไม้งามเป็นสัญลักษณ์ของหญิงสาว น้ำค้างเป็นสัญลักษณ์

แทนความบริสุทธิ์ (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, 2549: 48) เช่น

**แต่อยากให้รู้ ไม่มีฝนใดที่ไม่ซาไป
และจะมีรุ่งพรายดอกไม้ที่คอยผลิบาน**

(เพลงฉันและเธอกับความหวัง)

ผู้แต่งใช้คำว่า ฝน แทน ความทุกข์ และ รุ่งพรายกับดอกไม้ แทน ความสุขที่กำลังจะคืนมาหลังภัยพิบัติ เพื่อให้ความหวังและกำลังใจแก่ผู้ประสบภัย

**จะรอวันนั้น วันที่ฟ้าสดใส
จะฝ่าพายุฝนลู่พัดที่พัดพัน จะมีดมนเท่าใด
น้ำท่วมเพียงไหน น้ำใจยิ่งมากมาย**

(เพลงปันน้ำใจคนไทยไม่ทิ้งกัน)

ผู้แต่งใช้คำว่า ฟ้าสดใส แทน ความสุขที่กำลังจะกลับมา และ พายุฝน แทน ความทุกข์อันเกิดจากอุทกภัย เพื่อให้ผู้ประสบภัยมีความหวัง และอดทนกับชีวิตที่มีดมน เพราะน้ำใจที่คนไทยมีให้แก่กันนั้นมากกว่าน้ำท่วม

2.2.4 อติพจน์ คือ ภาพพจน์เปรียบเทียบเกินจริง (กาญจนา นาคสกุล และคณะ, 2524: 204) เพื่อให้ผู้ฟังซึมซับอารมณ์ที่ถ่ายทอดได้อย่างชัดเจน เช่น

**อยากกอดคุณหมื่นพันครั้งที่ยังห่างไกล ร่วมจิต
ร่วมใจคนไทยไม่ทิ้งกัน**

(เพลงปันน้ำใจคนไทยไม่ทิ้งกัน)

**น้ำใจไหลมาเทมา มาท่วมผืนฟ้า สุดแคว้น
แดนไกล**

(เพลงไทยช่วยไทย)

ในบทเพลงแรกผู้แต่งใช้การเปรียบเทียบเกินจริง เพื่อให้ผู้ประสบภัยที่อยู่ห่างไกลเกิดความรู้สึก

อบอุ้นว่ามีคนไทยคอยห่วงใยและไม่ทอดทิ้ง และในบทเพลงที่ 2 กล่าวถึงน้ำใจของคนไทยที่ส่งความห่วงใยและความช่วยเหลือมาให้ผู้ประสบภัยอย่างมากมาย แม้ว่าจะอยู่ห่างไกลเพียงใดก็ตาม

2.2.5 บุคลาธิษฐานหรือบุคคลวัต คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการเปรียบเทียบโดยนำสิ่งที่ไม่มีชีวิตหรือมีชีวิตแต่ไม่ใช่คนมากล่าวราวกับเป็นคน (กาญจนา นาคสกุล และคณะ, 2524: 204) ทำให้ผู้ฟังเห็นภาพและมีความรู้สึกร่วมไปด้วย เช่น

**สายธารน้ำใจของชาวไทย อยู่เคียงข้างเธอ
กำลังใจอยู่เคียงข้างเธอ**

(เพลงกำลังใจแต่เธอ)

ผู้แต่งให้น้ำใจของคนไทยและกำลังใจที่คนไทยที่มีให้กันแสดงกิริยา อยู่เคียงข้าง ทั้งที่ไม่ใช่คน ก็เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความอบอุ่นและมีกำลังใจที่จะมีชีวิตอยู่ต่อไป

ซ่อมหัวใจให้กัน ก่อนไปซ่อมแซมอย่างอื่น
ให้หัวใจลุกขึ้นยืนก่อนไหม
ยิ้มให้กับสองมือ ว่าวันนี้เรารุ่งงานใหม่
ทำทนายใจ ให้ต่อสู้อีกครั้ง

(เพลงบ้านเราบ้านพ่อ)

ผู้แต่งใช้กิริยา ลุกขึ้นยืน กับ หัวใจ เพื่อให้ผู้ประสบภัยที่ท้อแท้ อ่อนล้า มีจิตใจที่เข้มแข็งและลุกขึ้นต่อสู้ เพราะอย่างน้อยก็ยังมีชีวิตและสองมือที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้

2.2.6 อรรถวิภาษหรือปฏิพจน์ คือ ภาพพจน์ที่เกิดจากการแสดงความหมายที่ดูเหมือนจะขัดแย้งกันหรือเป็นไปไม่ได้ แต่เมื่อวิเคราะห์ความหมายลึกลงไป อาจตีความได้อย่างกลมกลืน (กาญจนา นาคสกุล และคณะ, 2524: 205) เช่น

**น้ำท่วมยิ่งมากเท่าไร น้ำใจไทยยิ่งมากกว่านั้น
เราคนไทยไม่เคยทิ้งกัน เราคนไทยไม่ทอดทิ้งกัน
เชื่อนค้ำว่าสูง ตลิ่งใจสูงกว่า
คนไทยทั่วหล้า ส่งกำลังใจถึงกัน**

(เพลงน้ำใจไทย)

ผู้แต่งเปรียบเทียบน้ำใจของคนไทยว่ามากกว่าน้ำท่วม และเปรียบเทียบว่าเชื่อกันน้ำที่ท่วมสูงนั้นเทียบไม่ได้กับกำลังใจที่คนไทยทั่วประเทศส่งถึงกัน

การใช้ภาพพจน์ในบทเพลงจึงทำให้ผู้ฟังเห็นภาพและสะท้อนอารมณ์ไปกับเหตุการณ์น้ำท่วม ขณะเดียวกันก็มีความหวังและกำลังใจที่จะต่อสู้ชีวิต เพราะความช่วยเหลือและน้ำใจที่คนไทยมอบให้กัน

2.3 การซ้ำคำและซ้ำความ เป็นการกล่าวซ้ำโดยใช้คำเดียวกันหรือหลกาคำกัน หรือใช้คำที่มีความหมายกลมกลืนสอดคล้องกัน จึงเป็นการสร้างความชัดเจนหนักแน่นของ “สาร” และ “อารมณ์” ที่กวีต้องการจะสื่อ (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, 2549: 61) ดังเช่น

2.3.1 การซ้ำคำ

**น้ำหลังมาจากฟ้า น้ำตาหลังมาจากใจ
น้ำท่วมบนแผ่นดินไทย น้ำใจส่งมาถึงกัน**

(เพลงน้ำท่วมเราจะไม่ทิ้งกัน)

ไม่ว่าอยู่แห่งหนตำบลใด เราคนไทยจะไม่ทิ้งกัน
นี่คือรอยยิ้ม นี่คือน้ำใจ นี่คือคนไทย เราจะไม่ทิ้งกัน

(เพลงคือรอยยิ้มและน้ำใจสู้ภัยน้ำท่วม)

ผู้แต่งใช้การซ้ำคำว่า หลังมาจาก เพื่อชี้ให้เห็นว่า เหตุการณ์น้ำท่วมในประเทศไทยทำให้คนไทยต้องหลั่งน้ำตาด้วยความทุกข์ แต่คนไทยก็ยังมึน้ำใจให้กัน

เสมอ และใช้คำว่า นี่คือ เพื่อย้ำว่าคนไทยจะมีรอยยิ้ม และน้ำใจให้กัน และคนไทยจะไม่ทอดทิ้งกัน

2.3.2 การซ้ำความ

**น้ำไหลหลาก ไหลมาจากไหน ไหลมาทุกสาย
เข้าท่วมบ้านเรือน
ความทุกข์มาซ้ำ เดือดร้อนมาเยือน ความเศร้า
เป็นเพื่อน สะเทือนหัวใจ**

(เพลงน้ำท่วม น้ำตาน้ำใจ)

ผู้แต่งใช้คำที่หลากหลายแต่มีความหมายไปในทางเดียวกัน คือ ไหลหลาก-ไหลมา ความทุกข์-ซ้ำ เดือดร้อน-เยือน ความเศร้า-เพื่อน เพื่อให้เห็นภาพของมวลน้ำที่ไหลมาทุกทิศทุกทางและไหลบ่าเข้าท่วมบ้านเรือน ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อน มีแต่ความเศร้าโศกได้อย่างชัดเจน เป็นการซ้ำความที่แสดงอารมณ์เศร้าได้ต่อเนื่องและสะเทือนอารมณ์

**ฟ้าจะหมองมัวหม่น แต่คนไม่เคยทิ้งกัน
เมฆฝนจะพันเลยผ่าน ถ้าเรารักกันมากพอ
ฟ้าจะหมองมัวหม่น แต่คนไม่เคยทิ้งกัน
เมฆฝนจะพันเลยผ่าน ถ้าเรารักกันมากพอ
เมฆฝนจะพันเลยผ่าน ถ้าเรารักกันมากพอ**

(เพลงถ้าเรารักกันมากพอ)

ผู้แต่งใช้การซ้ำข้อความเดิมหลายครั้ง เพื่อชักชวนให้คนไทยรักกันและไม่ทอดทิ้งกันในยามที่มีภัยร้ายแรง ทำให้เนื้อความมีความหนักแน่นและกระตุ้นให้ปฏิบัติตามยิ่งขึ้น

การซ้ำคำและซ้ำความจึงเป็นการเล่นเสียง เล่นคำเพื่อให้เกิดเสียงที่ไพเราะ ช่วยเน้นความหมายของคำหรือความ และช่วยสร้างจินตภาพและอารมณ์ร่วมไปกับบทเพลงได้เป็นอย่างดี

2.4 การใช้ความเปรียบคู่ขนาน

หมายถึง การใช้คำหรือความหมายที่มีความเสมอกัน มีความสมดุลง่ายๆ หรืออาจตรงข้ามกันมาเทียบเคียงให้เกิดความสมดุลง่ายๆ ในแง่คำและความหมาย อันจะเป็นสื่อเชื่อมโยงให้เกิดความสอดคล้องกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา, 2549: 65) ดังเช่น

ไทย ไทย ไทยมาช่วยไทย รวบรวมของกิน
ของใช้มาช่วยดู

ไทยรักไทยทำให้รู้มันจะอยู่เคียงคู่สังคมไทย

ไทยรักกันทำให้รู้มันจะอยู่เคียงคู่แผ่นดินไทย

(เพลงน้ำใจไทยช่วยไทย)

ผู้แต่งใช้ข้อความ ไทยรัก – ทำให้รู้มันจะอยู่เคียงคู่ เป็นความเปรียบคู่ขนาน แต่เปลี่ยนคำที่อยู่ข้างหลัง คือ ไทยรักไทย และไทยรักกัน และ อยู่เคียงคู่สังคมไทย – อยู่เคียงคู่แผ่นดินไทย เพื่อให้เกิดความสมดุลง่ายๆ ในแง่คำและความหมาย ทำให้บทเพลงนี้มีความไพเราะทั้งในด้านของเสียงและความหมาย

น้ำใจหลัง หลังมาจากไหน

หลังมาจากใจ จากคนไทยด้วยกัน

**ทุกข์ภัยครั้งนี้เรามีฉันทน์ มีใจให้กันกลางสายน้ำ
เชี่ยวชาญครั้งนี้เรามีฉันทน์ กอดคอช่วยกัน
บนสายธารน้ำใจ**

(เพลงน้ำท่วม น้ำตาน้ำใจ)

ผู้แต่งใช้ความเปรียบคู่ขนาน **ทุกข์ภัยครั้งนี้เรามีฉันทน์** ไว้ที่ต้นข้อความ และเปลี่ยนข้อความตอนท้าย เพื่อให้เห็นความรักความสามัคคี และน้ำใจที่คนไทยมีให้กันในยามเกิดอุทกภัย

การใช้ความเปรียบคู่ขนานจึงทำให้บทเพลงมีลูกเล่นและมีความไพเราะยิ่งขึ้น รวมทั้งทำให้เกิดความหมายที่ลึกซึ้งกินใจด้วย

ศิลปะการใช้ภาษาระดับความดังกล่าว โดยเฉพาะการใช้ภาพพจน์ การซ้ำคำและซ้ำความ ทำให้บทเพลงมีความไพเราะ สามารถถ่ายทอดเหตุการณ์มหาอุทกภัย พ.ศ. 2554 ได้อย่างชัดเจน ทำให้รับรู้ถึงความทุกข์และอารมณ์ความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อเหตุการณ์นี้ ขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างความหวังและกำลังใจที่จะต่อสู้ชีวิต เพราะคนไทยมีความรักและน้ำใจให้กัน พร้อมจะช่วยเหลือกันเสมอยามที่คนไทยด้วยกันประสบทุกข์ภัย

จะเห็นได้ว่า บทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับน้ำท่วมมีศิลปะในการใช้ภาษาทั้งระดับคำ คือ การใช้สัมผัส การสรรคำ การใช้คำซ้อน การเล่นคำและเล่นเสียง การใช้ภาษาปาก และการสร้างคำใหม่ และระดับความ คือ การใช้ภาพพจน์ การซ้ำคำและการซ้ำความ การใช้สำนวน และการใช้ความเปรียบคู่ขนาน เพื่อถ่ายทอดเหตุการณ์มหาอุทกภัยที่ประชาชนทั่วประเทศประสบภัยนี้ร่วมกัน แต่ก็ยังมีความรัก ความหวัง และน้ำใจให้แก่กัน พร้อมทั้งจะแบ่งปันความทุกข์และช่วยเหลือเพื่อนร่วมชาติ เพื่อให้รับรู้ว่ “คนไทยไม่ทิ้งกัน” ก่อให้เกิดรอยยิ้ม ความหวัง และกำลังใจที่จะดำรงชีวิตต่อไปอย่างไม่ท้อถอยเพื่อชีวิตที่ดีขึ้น

บทสรุป

ในยามที่ประเทศประสบภาวะวิกฤติ นอกจากภาษาไทยจะเป็นสื่อในการบันทึกเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์แล้ว ยังมีส่วนในการสร้างความรักความสามัคคี สร้างความหวังและกำลังใจให้แก่ผู้ประสบภัยด้วย

บทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับน้ำท่วมประเทศไทย พ.ศ. 2554 มีความงามทั้งในด้านเนื้อหาที่ส่งผ่านความรัก ความหวัง และความปรารถนาดีแก่คน

ไทยร่วมชาติ ให้มีความหวังและกำลังใจที่จะผ่านพ้นวิกฤตการณ์ครั้งนี้ และในด้านภาษาที่มีวรรณศิลป์ด้วยการใช้คำและความที่ประณีต โดยเฉพาะการใช้สัมผัส การสรรคำ การใช้ภาพพจน์ การซ้ำคำ และการซ้ำความ มีการบรรยายเหตุการณ์น้ำท่วมความทุกข์ของคนไทย ความมีน้ำใจของคนไทย เพื่อให้คนไทยรับรู้ว่ภัยพิบัติครั้งนี้เป็น “ความทุกข์มวลรวม” ที่ทุกคนต้องข้ามไปให้จงได้ เพื่อพบกับ “ฟ้าหลังฝน” ที่ทุกคนรอคอย บทเพลงที่ศิลปินช่วยกันรังสรรค์ขึ้นครั้งนี้จึงเปรียบประดุจ “น้ำทิพย์” ที่เยียวยาจิตใจให้คนไทยคลายความทุกข์ และปลุกปลอบใจให้มีกำลังใจที่จะต่อสู้กับภพภัยที่โหมกระหน่ำเข้ามาในชีวิต เป็นความงดงามด้านภาษาที่จะถูกจารึกไว้ในหัวใจของผู้ประสบภัยตลอดไป

บรรณานุกรม

- Assawachaichan, Suwat. 2011. “7 Questions concerning Thailand’s 2011 Floods.” **Sarakadee** 27, 322: 109-125. (in Thai).
- สุวัฒน์ อศวไชยชาญ. 2554. “7 คำถามต้องรู้กับมหาอุทกภัย 2554.” **สารคดี** 27, 322: 109-125.
- Changkwan-yuen, Preecha. 1982. **Art of Writing**. Bangkok : Theppratanporn Publisher. (in Thai).
- ปรีชา ช่างขวัญยืน. 2525. **ศิลปะการเขียน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เทพประทานพร.
- Chantom, Pinit and Others. 2011. **Bangkok Floods (Special Edition – Collection of Events during Thailand’s 2011 Floods)**. Bangkok: Yonroi. (in Thai).
- พินิจ จันทร และคณะ. 2554. **น้ำท่วมกรุงเทพฯ (ภาคพิเศษประมวลเหตุการณ์มหาอุทกภัย**

- 2554). กรุงเทพมหานคร : ย้อนรอย.
Chongsatitwattana, Sujitra. 2006. **Chermchankansadan : Literary Language in Thai Literature.** 2nd ed. Bangkok : Academic Work Dissemination Project, Faculty of Arts, Chulalongkorn University. (in Thai).
- สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา. 2549. **เจิมจันทร์กั้งสดาล : ภาษาวรรณศิลป์ในวรรณคดีไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Kanchanakkapan. 1978. **Thai Expressions.** 2nd ed. Bangkok: Ruamsan. (in Thai).
- กาญจนาคพันธุ์. 2521. **สำนวนไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: รวมสาส์น.
- Lamprasert, Navinee. 2007. "Literary Language in the Musical Compositions of His Majesty the King Bhumibol Adulyadej." Master's Thesis, Faculty of Arts, Department of Thai, Chulalongkorn University. (in Thai).
- นาวิณี หลำประเสริฐ. 2550. "ภาษาวรรณศิลป์ในเพลงพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช." วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Naksakul, Kanchana and others. 1981. **Thai Usages.** 3rd ed. Bangkok: Kledthai. (in Thai).
- กาญจนา นาคสกุล และคณะ. 2524. **การใช้ภาษา.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย.
- Pantumeta, Banchob. 1987. **Characteristics of Thai Language.** Bangkok: Ramkammhang University. (in Thai).
- บรรจบ พันธุเมธา. 2520. **ลักษณะภาษาไทย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Thailand. The Royal Thai Institute. 2003. **Dictionary of the Royal Thai Institute 1999.** Bangkok: Nanmeebooks Publications.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.** กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- Upakitsilpasarn, Phraya. 2003. **Thai Grammar.** Bangkok: Thaiwattanapanit. (in Thai).
- อุปกิตศิลปสาร, พระยา. 2546. **หลักภาษาไทย.** กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

Assistant Professor Tuangrat Koohacharoen received her Master of Education Degree in Teaching Thai Language from Chulalongkorn University. She is currently working in the School of Humanities, University of the Thai Chamber of Commerce. Her main interests are in language and language teaching. Her latest published academic paper was the Use of Project Based Learning in Teaching Thai Language in Higher Education.